

УДК 336.74

РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ВАЛЮТ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) КОШТІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

ЗАВАЛІЙ Оксана Володимирівна

аспірантка, ДВНЗ «Університет банківської справи»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9826-2049>

e-mail: zavaliy_oksana@ukr.net

Анотація. В статті здійснено узагальнення позицій міжнародних організацій та урядів країн світу до правового статусу віртуальних валют; дослідження концептуальних положень FATF і Ради Європи до розуміння та зниження ризиків у сфері ПВД/ФТ, пов'язаних з віртуальними валютами. Обґрунтовано можливість використання віртуальних валют для цілей відмивання коштів, фінансування тероризму, кібершахрайства, ухилення від сплати податків за рахунок невизначеності їх економічної сутності та правового статусу, відсутності контролю з боку суб'єктів фінансового моніторингу та органів державної влади, а також таких особливостей як доступність, швидкість обігу, анонімність. Виявлено характеристичних особливостей сукупності можливих ризиків використання віртуальних валют, окреслено підходи організації фінансового моніторингу та нагляду за операціями із використанням віртуальних валют для мінімізації ризиків, загроз і негативних впливів.

Ключові слова: віртуальні валюти, фінансовий моніторинг, ризики, відмивання коштів, фінансування тероризму, кіберзлочинність.

Аннотация. В статье осуществлено обобщение позиций международных организаций и правительств стран мира к правовому статусу виртуальных валют; исследованы концептуальные положения FATF и Совета Европы до понимания и снижения рисков в сфере ПОД / ФТ, связанных с виртуальными валютами. Обоснована возможность использования виртуальных валют для целей отмывания доходов, финансирования терроризма, кибермошенничества, уклонение от уплаты налогов за счет неопределенности их экономической сущности и правового статуса, отсутствия контроля со стороны субъектов финансового мониторинга и органов государственной власти, а также таких особенностей как доступность, скорость обращения, анонимность. Выявлены характеристические особенности совокупности возможных рисков использования виртуальных валют, определены подходы организации финансового мониторинга и надзора за операциями с использованием виртуальных валют для минимизации рисков, угроз и негативных воздействий.

Ключевые слова: виртуальные валюты, финансовый мониторинг, риски, отмывание средств, финансирование терроризма, киберпреступность.

Постановка проблеми. Останні роки характеризуються стрімким розвитком інноваційних технологій, найбільший вплив яких спостерігається в економічній сфері та фінансовому посередництві. Розвитку таких технологій ми завдячуємо появі віртуальної валюти – радикальної фінансової інновації. Наразі ані науковці, ані державні регулятори остаточно не визначились із економічною та правовою природою віртуальної валюти, типологія якої стрімко розширюється. Поряд з позитивними ефектами, які створюють інформаційно-комунікаційні технології та фінансові інновації, в тому числі віртуальні валюти, інтенсивне збільшення грошових потоків ставить під загрозу стабільність і захищеність фінансової системи перед намаганнями використання її для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму. Крім того, вони можуть бути використані для протиправних цілей, зокрема, ухилення від сплати податків, вчинення економічних злочинів, шахрайських дій, кіберзлочинності. Враховуючи означене та щорічне зростання обсягів відмивання коштів, міжнародні фінансові організації, Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) та уряди країн світу бачать у віртуальних валютах загрозу національній безпеці. Тому, виникла необхідність подальшого розвитку та підвищення результативності національних систем протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму (ПВД/ФТ), розробки сучасних підходів для

своєчасного реагування на нові методи та схеми, усунення недосконалості нормативної бази, посилення інформаційного забезпечення і міжвідомчої координації тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретико-методологічних засад і проблемних аспектів організації та підвищення ефективності фінансового моніторингу в умовах глобалізації, розвитку фінансових інновацій, в тому числі віртуальних валют, присвятили свої наукові праці такі зарубіжні і вітчизняні вчені: М. Андручович, А. Бернанке, А. Бурдоносова, Ф. Вельд, Х. Влахос, О. Галицький, Е. Гельцл, А. Грінспен, О. Григоревська, Л. Єлісеєва, М. Інґленд, Г. Карчева, Б. Кінг, М. Клягін, В. Косарев, Н. Коуртоїс, Н. Крістін, Т. Кричевська, П. Кругмен, Г. Максвел, О. Махаєва, Е. Молчанова, Н. Пантелеєва, П. Ревенков, В. Родіонова, К. Скінер, Ю. Солодковський, Т. Счерер, В. Супян, К. Уїлсон, Ю. Федорова, Р. Шиллер, Н. Швець та багато інших. Віддаючи належне доробку вчених, зауважимо, що більш глибоко опрацювання потребують питання ідентифікації ризиків віртуальних валют та організації заходів їх мінімізації.

Мета статті полягає в узагальненні позицій міжнародних організацій та урядів країн світу до правового статусу віртуальних валют; дослідженні концептуальних положень FATF і Ради Європи до розуміння та зниження ризиків у сфері ПВД/ФТ, пов'язаних з віртуальними валютами; виявлення характеристичних особливостей сукупності можливих ризиків викори-

стання віртуальних валют та визначення напрямків їх мінімізації.

Виклад основного матеріалу. Не вдаючись в полеміку наукової дискусії стосовно сутності поняття «віртуальна валюта» та її здатності виконувати функції грошей [22-26], відмітимо, що відмінність і трансформація точок зору зумовлена еволюцією, динамікою [27, 28] та фактами її поширення в сучасному економічному просторі, особливостями сприйняття на міжнародному та національному рівнях. Прикладом може слугувати уточнення власної позиції Європейським центральним банком (ЄЦБ), який в 2012 р. під віртуальними валютами розглядав тип нерегульованих цифрових грошей, які випускаються і, як правило, контролюються їх розробниками, використовуються членами певного віртуального співтовариства, але вже в 2015 р. уточнив свій підхід та зазначив, що віртуальна валюта – це цифрове подання вартості, не емітоване центральним банком, кредитною організацією або установою електронних грошей (e-money institution), яке в деяких випадках може бути використано як альтернатива грошам [8].

На думку Європейського банківського регулятора (ЕВА), віртуальна валюта не має статусу офіційної пропозиції, відрізняється нерегульованістю, відсутністю фіксації пропозиції та гарантії повернення, випускається нефінансовими приватними компаніями, та визнається, як правило, тільки специфічними віртуальними компаніями [8].

Що стосується регулювання цього питання в Україні, слід зазначити, що наша країна входить в ТОП-10 країн

світу за кількістю користувачів віртуальної валюти Bitcoin [5]. Застосування децентралізованих техно-логій планується і частково реалізується вже і на державному рівні шляхом впровадження таких проєктів як e-Auction 3.0, e-Vox, E-Ukraine [6]. Разом з тим, правовий статус віртуальної валюти і відносин, що виникають під час та в результаті їх використання, на національному рівні не визначений.

Так, у 2014 р. Національний банк України опублікував роз'яснення «Щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin», в якому визначив останній як грошовий сурогат, який не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить нормам українського законодавства. Зазначена позиція на той момент стала причиною виникнення чималої кількості проблем на ринку, у тому числі із пов'язаних із відкриттям кримінальних справ. Пізніше це роз'яснення було відкликано. В цьому ж році Національний банк опублікував свою позицію щодо правомірності використання криптовалюти (лист НБУ №29-208/72889, втратив актуальність на підставі листа Національного банку України від 22.03.2018 № 40-0006/16290), у якій визначалося, що Bitcoin є грошовим сурогатом, який не має забезпечення реальної вартості, а діяльність з купівлі-продажу Bitcoin за долари США або іншу іноземну валюту має ознаки функціонування так званих «фінансових пірамід». Але вже в 2016

р. Національний банк схвалив дорожню карту «Cashless economy», в якій згадується впровадження технології блокчейн в Україні. У зв'язку з цим деякі державні реєстри планують перевести на цю технологію. В 2017 р. була зроблена спільна заява Національного банку та Нацкомфінпослуг щодо статусу криптовалют в Україні, згідно з якою остання не може бути визнана грошима, валютою або законним платіжним засобом, не є валютною цінністю, електронними грошима, цінним папером, і не може бути визнана грошовим сурогатом [20]. Також, у 2018 р. Держспецзв'язком опубліковано лист № 04/02/02-1909, де майнінг криптовалют не відноситься до ліцензованих видів послуг [21].

Питання визначення правового статусу віртуальних валют та оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні намагалися врегулювати і законодавчо (законопроекти №7183, №7183-1), однак законопроекти, які хоч і не були досконаліми, але були спрямовані на виведення віртуальних валют в легальну площину, не були прийняті Верховною Радою України. Таким чином, питання, пов'язані із обігом віртуальних валют в Україні залишаються у своєрідному правовому вакуумі.

Існування віртуальних валют породжує необхідність дослідження їх впливу на економічні процеси, а відтак, і потребу визначення ступеня регулювання їх обігу та використання. Регулятори більшості розвинених країн постійно застерігають своїх громадян від використання віртуальних

валют, не зважаючи на переваги, які вони надають, зокрема, швидкість проведення трансакції, невеликі видатки, технічна безпека, відносна анонімність, можливість переказу коштів за кордон та відсутність бюрократичних перепон. Зокрема, ЕВА попереджує користувачів віртуальних валют щодо можливості їх використання для забороненої діяльності, включаючи відмивання брудних коштів [7].

Водночас, ЄЦБ не бачить підстав для обов'язкового виникнення ризику для економіки допоки обсяг віртуальних валют залишається стабільним. Він вважає, що віртуальні валюти суттєво не вплинуть на монетарну політику і платіжні системи доти частота та обсяги їх використання істотно не збільшаться в регулярних комерційних платіжах великих фінансових інституцій [18].

В цьому контексті цікавою і вкрай важливою є позиція Групи FATF, яка вважає, що віртуальна валюта – це цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровій формі і яке функціонує як: 1) засіб обміну; 2) та (або) розрахункова грошова одиниця; 3) та (або) засіб зберігання вартості, але без законного статусу в жодній юрисдикції [9, с.6]. Фактичне таке визначення можна вважати підтвердженням здатності виконувати віртуальною валютою функцій грошей. У 2014 році в опублікованому звіті щодо віртуальних валют FATF запропоновано концептуальну основу для розуміння і зниження ризиків у сфері ПВД/ФТ, пов'язаних з віртуальними валютами як одним з видів систем онлайн-платежів [9, с.16-18]. В

Керівництві з застосування ризик-орієнтованого підходу щодо віртуальних валют, опублікованих FATF у 2015 році, зазначено, що в руках злочинців та осіб, що займаються фінансуванням тероризму, та інших злочинних елементів, які намагаються обійти санкції, віртуальні валюти стають новим потужним інструментом для переміщення та зберігання грошових коштів таким чином, що вони опиняються поза досяжністю правоохоронних та інших компетентних органів. FATF зазначає, що віртуальні валюти, ймовірно, будуть створювати ризики відмивання коштів/фінансування тероризму. Однак, для оцінки таких ризиків пропонується розглядати поки що тільки конвертовані віртуальні валюти, які можуть використовуватися для визначення вартості в фіатних валютах і регульовані державою фінансовою системою. Виходячи з цього, країнам рекомендується в рамках ризик-орієнтованого підходу зосередити свої зусилля в області ПВД/ФТ на конвертованих віртуальних валютах, що становлять підвищений ризик бути використаними для цілей відмивання коштів/фінансування тероризму [10].

Свою позицію до віртуальних валют висловила Рада Європи, прийнявши в 2018 р. П'яту Директиву ЄС про боротьбу з відмиванням грошей (AMLD5) [4], основні положення якої повинні бути виконані країнами-членами ЄС до кінця 2019 року. Окрему увагу приділено регулюванню використання віртуальних валют. Так, надано визначення віртуальних валют, як: «цифрове значення вартості, яка не видається і не гарантується банком

або державною установою. Віртуальна валюта не обов'язково повинна відповідати встановленій вартості конвертованої валюти, а також вона не має правового статусу валюти або грошового знака» [4, с.12]. Серед заходів реагування на можливість виникнення ризиків використання віртуальних валют запропоновано: 1) запобігання анонімності клієнтів, що використовують віртуальні валюти, шляхом поширення обов'язковості здійснення перевірки клієнтів (customer due diligence) і надання повідомлень (звітів) про підозрілу діяльність (suspicious activity reports) на кріптообмінні платформи (VCEP), провайдерів віртуальних гаманців (CWP) і на банки, що працюють з віртуальними і одночасно з фіатними валютами; 2) підвищення прозорості фінансових операцій у віртуальній валюті, що проводяться VCEP і CWP шляхом створення централізованих реєстрів користувачів віртуальної валюти із зазначенням номерів їх гаманців [4, с.2]

Отже, все наведене вище вказує на те, що використання та обіг віртуальних валют породжує щонайменше ризики в сфері ПВД/ФТ, захисту прав споживачів, оподаткування та руху капіталу. Охарактеризуємо більш детально передумови та особливості основних ризиків, що можуть бути спричинені використанням віртуальних валют.

Ризики легалізації (відмивання) коштів/фінансування тероризму. Анонімність і транскордонний характер віртуальних валют дозволяють використовувати їх для приховування незаконного походження або маску-

вання справжнього призначення коштів, бути засобом для ухилятися від санкцій, а також придбання та торгівлі забороненими речовинами і зброєю, нелегальних товарів (наприклад, справа «Silk Road»). На нашу думку, зобов'язані суб'єкти мають проводити традиційні заходи з ідентифікації (KYC), вивчення клієнта (CDD) та надсилати повідомлення про підозрілі операції органам фінансового моніторингу. Зазначимо, що реалізувати наглядові, контрольні функції регуляторними органами у сфері ПВД/ФТ стосовно віртуальних валют досить складно. Перш за все, потребує визначення перелік суб'єктів ринку, що підпадають під контрольні заходи (наприклад чи входять до цього кола суб'єкти господарювання, що здійснюють обмін між фіатною та віртуальною валютами, різноманітні криптовалютні платформи, постачальники прикладного програмного забезпечення) тощо. По-друге, доцільно означити заходи, що можуть бути застосовані компетентним органом у сфері нагляду. FATF наголошує, що найбільш значні ризики відмивання коштів/фінансування тероризму зосереджені в точках перетину між віртуальними та фіатними грошима, тому закликав до регулювання процесу обміну віртуальних валют [10]. Тому, обмінники повинні здійснювати профілактичні заходи та повідомляти про підозрілі операції уповноваженим органам. Натомість, рекомендації не надають вказівок щодо способів регулювання операцій з використанням віртуальних валют для придбання та оплати товарів або послуг, адже, з одного боку, віртуальні валюти надають

користувачу свободу вибору та стимулюють міжнародну платіжну активність, а з іншого – такі операції можуть, як вже зазначалось, використовуватися для купівлі-продажу нелегальних (заборонених) товарів/послуг (Silk Road case), кіберзлочинності (Mt. Gox case), уникнення санкцій (санкційного режиму) (Iran case), відмивання коштів (Liberty Reserve case) та фінансування тероризму (crowdfunding case).

Ризики шахрайства та кіберзлочинності. Віртуальні валюти чутливі до ризиків шахрайства. Компанія Chainalysis виявила, що протягом першого півріччя 2016 року близько 140 тис із більше 6 млн перерахувань Bitcoin (майже 2%) були пов'язані з шахрайством або створенням інвестиційних «пірамід» [12]. Іншим ризиком є ризик використанням віртуальних валют у сфері кіберзлочинності. Криптовалюти стали улюбленим інструментом хакерів і онлайн злодіїв. Зокрема, Європол (European Police Office) у своїй доповіді «Оцінці загрози організованій злочинності в Інтернеті» в 2016 року відзначив, що кіберзлочинцями криптовалюта використовується або як платіжний засіб, або для отримання платежів. Крім того, віртуальні валюти можуть допомогти злочинцям обійти ризики втрати готівки, які виникають при необхідності організувати доставку готівки або виплати із банківських рахунків [13].

Регуляторні ризики. Віртуальні валюти представляють собою певний виклик для регуляторів, оскільки неоднозначність сприйняття їх сутнісної природи (актив, товар, по-

слуга, майно, платіжний засіб) не дозволяє органам нагляду розробляють та впроваджують регуляторні заходи, спрямовані на мінімізацію ризиків за умови забезпечення балансу між ними і позитивними ефектами від інновацій. При цьому, важливо не пригальмувати процес створення позитивних інновацій. Враховуючи пріоритети національних інтересів країни світу обирають різні підходи стосовно віртуальних валют. Так, наприклад, Росія, Болівія, Іран, Марокко, Пакистан, В'єтнам, Непал та ін., вирішили взагалі заборонити використання віртуальних валют. Інші юрисдикції пішли шляхом внесення поправок або уточнення до існуючих законів і правил, або шляхом формулювання «застережень» до споживачів стосовно використання віртуальних валют. Ряд юрисдикцій досі не прийняли офіційної позиції щодо віртуальних валют, серед яких і Україна. Варто зауважити, що регулятивні норми з боку державних органів мають передбачати певну гнучкість, оскільки технологічний ланцюг віртуальної валюти може досить стрімко змінюватися разом із появою нових можливостей на ринку, тому законодавчі норми мають бути адаптивними до таких змін [2].

Ризики контролю. Схеми із використанням віртуальних валют важко контролювати. Їх непрозора природа ускладнює збір інформації, включаючи можливість отримання статистичних даних, або контролювати напрям їх використання.

Транснаціональні ризики. Оскільки обіг та використання віртуальних валют є транскордонним та має місце у «віртуальному» (онлайн) середовищі,

відмінності між нормами та правилами країн учасників трансакцій можуть бути вагомими, що значно ускладнює роботу правоохоронних органів. Саме тому, питання регулювання віртуальних валют розробляються на міжнародному рівні. Ряд міжнародних організацій забезпечили створення платформ та сприяли дебатам, пов'язаних із визначенням їх природи, у тому числі шляхом випуску звітів, керівництв та посібників. Це такі організації як FATF, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), The Committee on Payments and Market Infrastructures (CPMI), OECD, European Banking Authority (EBA).

Ризики змін. Децентралізовані віртуальні валюти не є легко адаптивними до моделей регулювання. Вони усувають роль центрального посередника, наприклад, емітента або координаційного центру регулювання, і за таких обставин вони породжують питання пошуку вектору направленості регуляторної політики: на користувача віртуальної валюти чи інших учасників системи. Крім того, наразі неможливо передбачити наскільки глобальними можуть бути зміни, що можуть породжувати віртуальні валюти.

Ризики порушення прав споживачів. Ризики цього виду можуть бути зумовлені технічною і програмною стійкістю та працездатністю комп'ютерних систем, а також волатильністю криптовалютного ринку. Через досить непрозорий характер галузі, відсутність нормативних гарантій і складність процесів, як уже зазначалось, віртуальні валюти вразливі до шахрайства. Крім того, помилки та неточності в транзакціях не можуть

бути виправлені та/або скасовані. Також, на операцій із віртуальними валютами не поширюється державні гарантії захисту прав споживачів.

Податкові ризики. В країнах, де невизначено правовий статус та не внесено зміни в норми оподаткування, віртуальні валюти мають високий потенціал бути використаними для ухилення від сплати податків. Оскільки учасникам не потрібно розкривати свої ідентифікаційні дані і транзакції часто відбуваються між різними юрисдикціями. Враховуючи, що ухилення від сплати податків вважається незаконним у більшості юрисдикцій, ключовою проблемою у цій сфері є розробка ефективних засобів забезпечення дотримання вимог щодо сплати податків. Оскільки віртуальні валюти виконують економічну функцію, незалежно від того, чи вважаються вони у тій чи іншій країні цінністю, засобом обміну, товаром або платіжним засобом, вони мають податкові наслідки. Наприклад, податковий орган США (IRS) визначив віртуальні валюти як «власність» [14] для цілей федерального оподаткування, в той час як Орган з протидії фінансовим злочинам (FinCEN) для цілей виконання заходів з ПВД/ФТ класифікував їх як «цінність» [15]. Для цілей оподаткування Ізраїль і Болгарія розглядають віртуальні валюти як актив, Швейцарія – іноземну валюту, Аргентина, Іспанія та Данія – прибуток [15]. Отже, практика зарубіжних країн (Японії, США, Сінгапуру, Ізраїлю, Швейцарії, Мальти та інших) свідчить, що однозначність правового статусу визначає підходи до оподаткування віртуальних валют.

Ризики у сфері контролю за використанням іноземної валюти. Віртуальні валюти можуть використовуватися для обходу вимог контролю за капіталом, адже проведення таких операцій не потребує здійснення транскордонних перерахувань із використанням традиційних платіжних систем. Оскільки можливість застосування систем національного валютного контролю до систем віртуальних валют не визначена, вони можуть використовуватися для ухилення від контролю над походженням капіталів. Замість купівлі іноземної валюти із урахуванням національних обмежень, що накладаються урядом, учасники ринку можуть придбавати віртуальні валюти в мережі Інтернеті та використовувати їх для проведення квазі-валютних операцій або здійснювати капітальні трансфери на суми значно більші, ніж це дозволено національним законодавством.

Ризики втрати фінансової стабільності. Наразі віртуальні валюти не становлять системного ризику для фінансової стабільності через їх невеликий масштаб і досить обмежений зв'язок з традиційною фінансовою системою, однак вони можуть посилювати тиск на фінансову систему [17].

Що стосується України, поки урядовці розмірковують, чи варто визнавати віртуальні валюти грошима, обсяг ринку криптовалюти в нашій країні продовжує зростати. За даними масштабного дослідження, яке провели аналітики Citibank, Україна входить до четвірки країн за розміром Bitcoin-ринку, який досяг відмітки в 2,5 млрд дол США, тобто, приблизно 2,5% від ВВП (без урахування аль-

ткоінов, таких як Ethereum, Ripple, Bitcoin Cash і ін.). При цьому, експерти відзначають пряму кореляцію між рівнем тіньової економіки та захопленістю криптовалютами. Поряд з Україною в рейтингу розмістилися Росія (5% від ВВП), Нова Зеландія (4% від ВВП) і Нігерія (3,5% від ВВП). Саме ці держави, на думку Citibank, найсильніше постраждають, якщо ціна на віртуальні валюти падатиме. Для порівняння, у США цей ринок займає 0,17% від ВВП, а в ОАЕ 1% від ВВП [19].

Приватні ризики. Віртуальні валюти можуть створювати фінансові ризики для окремих власників та користувачів. Більш широке використання віртуальних валют та розвиток взаємозв'язків з іншими фінансовими сферами може призвести до виникнення ризиків для окремих приватних власників, що в свою чергу можуть поширитися на фінансовий сектор в цілому.

Висновки. Віртуальні валюти пропонують багато потенційних переваг. Водночас, схеми використання та наслідки їх реалізації важко передбачувати як для формування регуляторної політики, так і для визначення їх впливу на економічні процеси окремої країни і глобального економічного ринку. Незалежно від підходів до визначення правового статусу, віртуальні валюти породжують ризики використання для цілей відмивання коштів/фінансування тероризму або вчинення інших суспільно-небезпечних діянь, порушення прав споживачів, ухилення від сплати податків. Оцінюючи сукупність ризиків,

які притаманні віртуальним валютам, зауважимо, що регулятори і всі учасники фінансового ринку повинні вдосконалювати системи ризик-менеджменту, комплаєнс-контролю та фінансового моніторингу. При цьому, на нашу думку, варто чітко усвідомлювати та враховувати: 1) розуміння природи та особливостей ризиків, що породжуються використанням віртуальних валют; 2) недопущення зменшення обсягів інвестицій в інноваційні розробки Fintech; 3) необхідність забезпечення адаптивності законодавчих та регуляторних змін до економічних реалій поширення бізнес-схем використання віртуальних валют; 4) спрямованість регуляторної політики не тільки на ринкову поведінку учасників, але також з обов'язковим дотриманням принципів ПВД/ФТ; 5) транснаціональний характер віртуальних валют (регулювання має базуватися на загально-прийнятих міжнародних нормах, практиках та напрацюваннях у цій сфері); 6) обов'язковість постійного моніторингу та аналізу з боку наглядових та правоохоронних органів потенційного впливу віртуальних валют на економічні та суспільні процеси; 7) доцільність прогнозування перспективних напрямку розвитку інновацій та потенційних наслідків, що будуть породжені таким розвитком.

Отже, питання ризиків використання віртуальних валют для цілей легалізації (відмивання) коштів, здобутих злочинним шляхом, потребують подальшої уваги, враховуючи мінливість, невизначеність та цифрові тренди сучасного фінансового ринку.

Список використаної літератури

1. Virtual currency schemes. European Central Bank. October 2012. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.
2. Pflaum I., Hateley E. (2014). “A bit of a problem: national and extraterritorial regulation of virtual currency in the age of financial disintermediation. – Georgetown Journal of International Law”. Vol. 45. pp. 1169-1215. URL: <http://www.law.georgetown.edu/academics/law-journals/gjil/recent/upload/zsx00414001169.pdf>.
3. Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0110>.
4. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>.
5. Бурдоносова М. А. Теоретико-правовий аналіз державного регулювання криптовалюти в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2019. № 1. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2019/4.pdf.
6. Криптовалюта в світі: стан, регулювання і перспективи. URL: <https://mbnpro.com.ua/криптовалюта-в-світі-стан-регулювання-і-перспективи>.
7. Warning to consumers on virtual currencies. EBA/WRG/2013/01. 12 December 2013. URL: <https://eba.europa.eu/documents/10180/598344/EBA+Warning+on+Virtual+Currencies.pdf>.
8. EBA Opinion on ‘virtual currencies’. EBA/Op/2014/08. 4 July 2014. URL: <https://eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>.

9. Virtual currencies: Key Definitions and Potencial AML/CFT Risk, FATF, June 2014. URL:<https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.
10. Virtual currencies. Guidance for a risk-based approach, FATF, June 2015. URL:<https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-RBA-Virtual-Currencies.pdf>.
11. Карчева Г. Т., Нікітчук С. М. Віртуальні інноваційні валюти як валюти майбутнього. Фінансовий простір. 2015. № 2 (18). С. 24–30.
12. Nathaniel Popper. How China took Center Stage in Bitcoin’s Civil War. June 29, 2016. URL: <https://www.nytimes.com/2016/07/03/business/dealbook/bitcoin-china.html>.
13. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA). 2016. European Police Office (Europol). URL:<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2016>.
14. IRS Virtual Currency Guidance: Virtual Currency Is Treated as Property for U.S. Federal Tax Purposes; General Rules for Property Transactions Apply. URL: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.
15. FinCen Guidance. FIN-2019-G001/ May 9, 2019. URL: <https://www.fincen.gov/sites/default/files/2019-05/FinCEN%20Guidance%20CVC%20FINAL%20508.pdf>.
16. Regulation of Cryptocurrency Around the World. URL: <https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/world-survey.php>.
17. Cryptocurrencies are ‘clearly shaking the system,’ IMF’s Lagarde says. URL: <https://www.cnbc.com/2019/04/11/cryptocurrencies-fintech-clearly-shaking-the-system-imfs-lagarde.html>.
18. Virtual currency schemes – a further analysis. European Central Bank. February 2015. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.
19. Global Emerging Markets Strategy Focus. How bad is Bitcoin for the World? Citi Research Multi-Asset. Dec. 22, 2017. URL: <https://ir.citi.com/6E2oHPHzWm1Wt%2F1FqjcywZsl349qEsO61g8k82zK98 dlnfVHCr TWtg%3D%3D>.
20. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329.

21. Лист Держспецзв'язку від 19.06.2018 № 04/02/02-1909 про надання роз'яснення. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FN046550.html.
22. IMF Staff Discussion Note. Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations. Jan 2016. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.
23. Yermack, D., 2013, Is Bitcoin a Real Currency? An Economic Appraisal,” (No. w19747). National Bureau of Economic Research. URL: <https://www.nber.org/papers/w19747>.
24. Lo, S. and J.C. Wang, 2014, “Bitcoin as Money?” Federal Reserve Bank of Boston, Current Policy Perspectives No 14–4, 2014, 14. URL: <https://www.bostonfed.org/publications/current-policy-perspectives/2014/bitcoin-as-money.aspx>.
25. Ali, R., J. Barrdear, R. Clews, and J. Southgate, 2014a, “Innovations in Payment Technologies and the Emergence of Digital Currencies,” Bank of England Quarterly Bulletin. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/quarterly-bulletin/2014/innovations-in-payment-technologies-and-the-emergence-of-digital-currencies.pdf>.
26. In-depth analysis. Virtual currencies and central banks monetary policy: challenges ahead Monetary Dialogue, European Parliament, July 2018. URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/149900/CASE_FINAL%20publication.pdf.
27. Ринкова вартість віртуальних валют. URL: <https://coinmarketcap.com/charts/>.
28. All of the World's Money and Markets in One Visualization. URL: <http://money.visualcapitalist.com/worlds-money-markets-one-visualization-2017/>.